

Om man strax efter sedan man kommit in i kyrkan julottan, känner på "bokträdet", kan man få känna sand på det. Det är de döde som haft sin julotta och det är de som fört in sanden.

Ljus såg de förr vid "Likeka" vid Sund.

Förr i världen bodde vid Österbymo marknadsplats en gubbe gemenligen kallad "Petter på Plassen". Gubben var den lycklige ägaren till en dragkärra som flitigt av grannarna länades. Men ständigt vid framställd begäran om lån av kärran blev svaret: "Omöjligt ! Omöjligt!" Gubben dog och blev begravен på Sunds kyrkogård. Gubbens minne, levde länge tacksamt bevarat hos ortens befolkning och fyra skolpojkar från den intill kyrkan belägna folkskolan som hört talas om gubben och hans kärra, föllo en dag -- det är nu länge sedan och pijkarna äro nu äldre män -- på det orådet att driva gäck med den döde gubben och hans Omöjligt ! Omöjligt ! De gingo upp på kyrkogården och bort till den gamles grav. Tre av dem framställde till den fjärde, som spelade gubben, en begäran om lån av hans kärra. Svaret blev: "Omöjligt ! Omöjligt !" Anhållan upprepades gång på gång. Omöjligt ! Omöjligt ! Ja, men om han fick den brödkaka, som den ene höll i handen och som han ämnat äta av nu under rasten ? Ja, då började "gubben" dra lite på målet." Ja, men si ja, ja, ja, Och sent omsider fingo de lov, att låna kärran, och pojken med brödkakan lade sin kaka på graven och där fick den sedan ligga.

ACC. N:o M.1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 123

Nu var det så, att förr lågo de skolbarn, som hade långt hem, i skolsalen om nätterna och så var det med de fyra pojkar-na, som agerat på kyrkogården. När det blev kväll och läggdags kröpo de ned i sina väggfasta sovlådor, som om dagarna tjänst-gjorde som bänkar. Och snart hade de somnat alla fyra. Men tre av de andra pojkarna lågo vakna och de hörde, hur de fyra lågo och "stönte och stänkade" och vredo och vände sig och "drömde och kurrade", som de skulle ha varit mycket sjuka. Och så sågo de hur det kom in fyra ljus i salen, och dessa ljus ställdes sig vid var och en av de fyra pojkaras bäddar. Och där stodo de länge men ingen av de fyra vaknade utan deras oroliga sömn fort-for. Men de tre lågo vakna och sågo på de fyra ljusen. Väl en halvtimma lyste de, men så försvunno de.

De fyra pojkarna voro på morgonen mycket sjuka och de ång-rade djupt, sitt gäckeri med den döde, särskilt sedan, de av de ~~tre~~ tre fått höra berättas om de fyra ljusen.

Djuren kunde tala julnatten, sades det. Någon hade en jul-natt varit nere i ladugården och lyssnat. Korna hade då klagat över fodret, men tjuren hade sagt tröstande ord.

"Det bodde i Askeryds socken en gumma. Hon var en torpar-gummå och karen hennes hette Torell. De skulle flytta till Hor-saberget. Gumman gick jämt ~~och~~ klagade över den där flyttningen. Flytta möbler å kläder å det gick nog bra. Men gumman hade en

sid 125

ACC. N:o M. 1950

LUND'S UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

sid 125

vit hare å det var ingen vanlig hare det. Det var inte det att han var vit bara som var så märkvärdigt. Nää, det var en riktig trollhare, hon hade. Å hur skulle hon kunna få den med dej? Ja vet inte vem det var som lärde gumman, hur hon skulle bära dej åt, men när hon skulle flytta tog hon emellertid en omålad stol med dej å så, satte hon dej i vartenda vägskäl å när haren kom så visade hon honom vägen. Men var haren höll hus mellan vart vägskäl, det vet ja inte. Raka vägen sprang han väl inte för så flink var han väl i benen, att han då hade kunnat komma före gumman till vägskälen. Men det gjorde han inte, utan när gumman suttit en stund på sin stol, då kom han. Å långt omsider kom gumman å hennes hare till Horsaberget:, det ligger flera mil från Askeryds socken, det. Å Torell å hans gumma flyttade in sin stuga. Så långt har gumman talat om själv för mej en gång.

Men resten har smen Janssons far berättat för mej. Det var så, att när gumman låg på sitt yttersta kunde hon inte dö, för hon hade den där trollharen. Å då anförtrodde hon honom, Janssons far, att hon hade en sådan där bjärhare å så bad hon honom, att han skulle skjuta haren. Å, det gjorde han i Hjälmsröja hage i en "nötbuske". å ja kan peka ut busken än i dag, om ni vill. Å när han, Janssons far, kom fram till "nöta-busken" låg det bara några spingestickor å några solvhankar där. Det var allt som fanns kvar utav mjölkharen. Men sen haren var skjuten, kunde

sid 127

gumman dö å det gjorde hon också."

"När Johan i Sund flyttade in i Långsjötorpet, hade han en liten ask med "tutter nyppler" i med sej. Å med den sprang han omkring i stugan över allt å sen gick han opp på vinden med den å satte den där. Det skulle varit en "spiritus" pratade de om.

sid 128

"När jag var ung var det en präst, som hette Godborn, som sa när han önskade brudparet lycka: Han önskade att de skulle få något som skulle dra allt gott till huset--"likasom en spiritus" -- Folk tyckte ju, det var ledsamt, å det var ju inte underligt."

När mjölk skulle lämnas ut, skar man förr kors i mjölken eller höll krukan över värmen, innan mjölken tömdes.

Dymmelsdan satte man påskklövar på varandra: oxklövar. Det förekom också, fast naturligtvis mera sällsynt, att man hängde små dockor, påskkäringar på ryggen på varandra. Ibland skickades också sådana dockor som presenter vid påskens.

Påskafton sköts för att skrämma hemvändande påskkäringar.

Man brukade förr säga, när det lysits i kyrkan första gången för ett par, att nu hade ramlat ner för predikstolen och brutit ett ben. Andra gången hade de ramlat ner och brutit två ben. De lemlästade behövde givetvis något att stödja sig vid och vän-

sid 130

Österjöland
"Gdres h."
Teppf. Carl Tegnérsläkt, 1951.
Var. Charlotte i Töre
ACC. N.R M. 1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ner och bekanta skickade därfor paret "käpp och krycka" fastsydda på en liten vacker kudde.

Fästmannens presenter till sin utkorade varo i allmänhet: slängschal, psalmbok, vita handskar, brudask (att ha ingefära och socker och andra godsaker i), svart klädning.

Fästmöns presenter varo: "brudgumma-skjorta" och strumpor. Karda, spinna och väva för att få tyg och gärm till dessa plagg, det fick fästmön vara med om. Men sy skjortan och sticka strumporna, det skulle hon inte göra,-- Var fästmön tillräckligt förmögen gav hon sin blivande man också bröllopskostymen.

Först dagen efter bröllopet bar en kvinna "mössa å stycke" (se teckning sid 139)

"Böna-man" skulle ha ett par strumpor av bruden som ersättning för sina besvärs, och på de strumporna "sulle dä va fötter åt båa änna" brukade man skämtsamt säga. Och långa skulle de vara, så de räckte över knäna.

Mellan farstu-dörren och köksdörren i väggen lågo papper och "knultter" i en stuga. På ett av papperen stod "Fader vår" skrivit baklänges.

En kyrkogångskvinna satte sig alltid ytterst på en bänk vid gudstjänsten och bredvid henne på hennes anspråkslösa plats en annan kvinna. Under gudstjänsten skickade hon sedan omkring

sid 130

sid 132

ACC. N:o M. 1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bland bänkarna en ask. I asken låg en liten servett och i den
alla möjliga godsaker: socker, ingefära, pepparnejlikor, röda
och vita "grisar" etc. Och när en kvinna hållt tillgodo och ta-
git något av det goda efter sin smak så nickade hon bortåt frun, sid 132

"När Kal-Adam var ute å skyttade en gång fick han se en
liten gubbe i röda kortbyxor å röd mössa å "spensel-tröja."
(tröja med skärp) Det kom en hel mängd harar före å gubben efter.
"Men då tordes ja inte skjuta," sa Kal-Adam.

"Dä va nån som sa så här:

"Du tittar på mej,
dä ser ja.
Å va du tänker.
dä vet ja.
Å när ja ville,
så ville inte du.
Nu vill du,
nu får inte ja."

När kunne dä ha vatt ? Dä va på ett bröllop. Dä va en kar
som satt å titta på brua. Den där karn hade brua tyckt om å nu
så ho att han hade velat va brudgum istället för den andre. Å
då sa hon så där."

"Går uppför backe
å utför backe

å har en vadmalsbult på nacken.

En bagge.

Förr kastades julklapparna in och den som kastat in dem försökte att smita sedan utan att bli upptäckt.

sid 134

VI.

Vad fru Bäck i Hagstugan berättade.

" I dyummelsveckan var det som de, som kunde och ville, "skämde" för grannar å andra. Min far var å när han var ung å var gesäll var han på ett ställe, där kärngen var lite trolsk av dej. En kväll kom han hem lite sent - det var i dyummelsveckan, men vilken dag det var det kommer jag inte ihåg. Emellertid han ville inte väcka dom utan gick ut å la dej på skullen. Så på morgonen vaknade han vid att gumman kom in i föjset. Å där klädde hon av dej naken. å sen gick hon ut på dyngstacken. Å där läste hon å stod i.

"Smör ifrå Höjlycke å Falla,
smör ifrå bya alla!

Ifrå Rås

får ja mi största smörgås !"

Det var en vers son hon läste upp."

"När ja va ung och tjänste på ett ställe, talade karen om att när han var ung pojke tjänste han hos en gubbe på Torpön, som

sid 136

ACC. N:o M.1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

sid 136

allt kunde lite mera än andra. En gång skulle de kärna, men det var alldeles lögn för dom att få något smör. "Dä ä forgjort !" sa gubben. "Men ja ska allt visa er," sa han åt pojken å henne "vem som har gjort det !"

Å så sa han åt pojken, att han skulle sätta sej i ett fönster å hålla utkik. Å han skulle se efter om det kom någon kar eller kvinna. Å han eller hon, vilket det nu blev skulle se efter i fäjsdörren först." Å de ska få så brått, att de ska komma barhuvade," sa han.

Å pojken hade inte suttit lång stund, så kom det en gummia å barhuvad var hon. Och när hon kom fram till lagårn så tittade hon in i fäjsdörren. Å det var närmaste grannmora å en god vän i huset. Å hon kom in å frågade efter sina karar. Hon trodde, att de var där.

"Nu ska du se, att ja ska ta min mjölk tillbaka, sa karen till pojken. Å sen tog han honom å grannmora med sej å gick å sitt satte en täljkniv i norra knuten i stugan. Å sen rann det mjölk från kniven som från en separator i mjölkhinken, som han hade satt under kniven. "Så här kan ja mjölka, om ja vill!" sa han åt kärngen.

"Etter-bruer", brudar i kyrkan söndagen efter bröllopet skulle bjuda på kryddor, som skickades omkring i bänkarna. Voro klädda i "mössa å stycke". Användes också ofta av andra gifta

sid 138

ACC. N:o M. 1950

Dubbblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kvinnor om söndagarna och alltid på bröllop och begravning etc.
och på böndagarna.

Gifta kvinnor alltid svartklädda på bönedagarna.

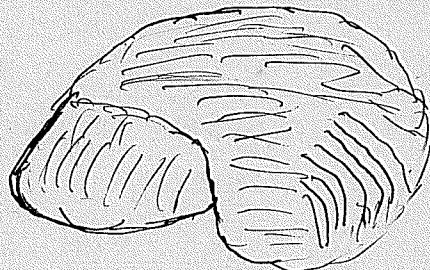
sid 138

Mössa av yngre typ

(stor som en hand)

Mössa av äldre typ

Stycket framför; band hängde på ryggen; ju längre dessa,
desto finare.

"Mössa å stycke" kom ur bruk omkring 1880.

"Skålpengar" samlades ihop på bröllopsgården "te vagga-rep"

Vid bröllop samlades pengar ihop vid kyrkan till prästen,
klockaren och kyrkstöten.

Bruden och brudgummen hade silverpengar i skorna för att
bli rika. De, som klädde av dem, fingo pengarna.

Den, som vid vigseln lutade ifrån, "gick ifrån" först.
(dog först)

För att korvarna inte skulle spricka, när man kokte dem,

sid 140

slog man dem innan de lades i grytan, tre gånger i spiselmuren,
och sade: "segt som skinn!"

"Min far hette Börs å var knekt. En gång gick han och en annan knekt, som hette Brant, från kvarnen med var sin mjölsäck på ryggen. När de hade gått ett stycke, kom far att vända pm huvudet å då fick han se en huvudlös gubbe, som gick ett stycke efter dom. Å var gång som far och Brant stannade, så stannade gubben, å när di fortsatte, så fortsatte han. Det var mänsken å far sa, att han såg gubben så tydligt, till och med i skuggan efter honom såg han. Men Brant han märkte ingenting å far sa inget åt honom.

Så när de kom i Holma gata, ville Brant, att de skulle sätta sej å vila, ett tag. Å de satte ifrån sej säckarna. "Sir du ingenting ?" sa far. "Faan! Sir du ? sa Brant. Ja sir då inget. Va pratar du för smörja ?" Men i detsamma han det sa, så drog han i mark, så far trodde, han skulle spricka, det var alldeles som om någon skulle ryckt undan fötterna på honom. Å sen vart Brant tyst, förståss, å far sa inte ett ord han heller. Å Brant reste sej å de tog sina säckar å fortsatte att gå.

Men innan de kom hem, hade de att ro över en sjö också, å när de kom i båten, satte sej den där gasten i storändan. De såg inget av honom, men han satt där, för storändan sjönk ner så de trodde att båten skulle fyllas av vatten å gå till botten.

Å de arbetade å rodde så de var alldeles genomsvetta å alldeles uttröttade till sluta med. Men inte ett ord sa de till varandra under hela tiden.

Å när de kom i land, gick de lika tysta å ja tror, att Brant knappt sa adjö när han skiljdes vid far. Men sen de kom i land tror ja inte, de märkte något. Å Brant gick hem till sitt. Han bodde väl så där en halv fjärdingsväg från sjön å sen hade far lika långt kvar att gå ensam. Å han märkte inget förrän han kom till sin "lycka" Då var det som fötterna hade slänt undan å som han hade fått sej en knuff. Men inte hårt utan bara lite. Men far sa inget, å inget hade han sagt förut heller.

Å sen gick han in å la sej, men i detsamma han kommit i sängen, var det som en stor stock hade slagit i förstudörren, å det var som hon hade gått opp, men det hade hon inte.

Nu var det så, att en knektänka bodde hos mina föräldrar. Hennes kar hade dött för en kort tid sedan å hon skulle bo hos mina föräldrar en tid. Hon skulle gå ut och se vad det var. Men far sa åt henne, att hon skulle ligga still å inte gå opp å själv ville han inte gå opp heller å mor hon var alldeles förskrämd.

Men far han ångrade sen alldeles förskräckligt, att han inte hade frågat, vad den där ville. När han fick den där knuffen hade det varit alldeles som han skulle fått den för att han skulle fråga vad den där, som följde efter, ville. De trodde ju

Södergötland

Mr. Carl Bergström Dubbilet

ACC. N:o M. 1950

Barna de bli väl snälla ändå,
utan te få stryk utå riset!"

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
sid 145

En vaggvisa

"Skata sitter på bastetak
å sjunger för sina små döttrar
Va ska vi göra i vinter ?
Vi fryser om våra små fötter !"

"Fare åt Dannemark.
å köpē skor för en halv mark !"
Tri trinte pepparkorn
Katten blåser i silverhorn."

146

"Vi hade en piga i mitt föräldrahem som om vintrarna
när hon satt å spann brukade tala om alla möjliga sagor å his-
torier för oss barn. En av dem kommer jag ihåg än i dag.

"Det var en kärng som hade två barn, en pojke å en flicka.
En dag skulle pojken gå efter ved å flickan efter vatten å den
som kom först in skulle få gå upp på vinden å ta ett äpple.i
kistan, som stod där. Det var pojken, som kom först å han gick
opp på vinden men modern hade gillrat upp locket på kistan, så
när pojken skulle ta äpplet föll locket igen, å slog huvudet
av honom. Då tog modern å satte huvudet på kroppen på pojken
å satte honom på ett ställe på vinden. När flickan sen kom opp
ville hon ha äpplet av pojken, men hon kunde inte rycka det ur

sid 147

ACC. NR M. 1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

handen på honom. "Mor, ja får inte äpplet !" sa hon åt modern. "Slå till honom så får du det väl" sa modern. Å flickan slog till honom, så huvudet ramlade av honom. Å hon vart ju förskrämd förstås. Å modern tog pojken å kokte honom å gav sin gubbe att äta. Sen tog hon benen å la ner dom under en jordfast sten.

Så en dag kom det en fågel å satte sej på bod-taket å han sjöng så vackert:

"Mi mor Magdalena
svepte in mina ben
i en silkesnipp
å la dom under en jordfaster sten
Klävitt, klävitt.
det växte upp en fågel
så vacker å så schön !"

Då gick fadern ut, för att han skulle få se fågeln å då kastade fågeln ner en vadmalsrock på honom.

Nästa dag kom fågeln å satte sej på stug-taket å lika dant sjung han då. Å då gick systern ut å på henne kastade fågeln en guldkedja.

Men på tredje dagen satte han sej å sjöng på kvarnen."Nu du mor får du lov att gå ut," sa karen åt kärngen. Å hon gick ut. Men på henne kastade fågeln en kvarnsten, så hon dog."

Dä kumm en profet i vårt land

sid 147

sid 149

ACC. N:o M. 1950

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

Mä kornmun å köttskägg

Han kan förkunna Herrans dag
förr än han kumm."

Tuppen

sid 149

När åskan började gå stängdes dörrar och fönster och
spjället sköts.

Fruntimmer som gingo ute när åskan gick, skulle inte hålla upp kjolarna, för då kröp trollen under. Det fanns de som påstodo sig hasett nystan rulla under kjolen, när ett fruntimmer lyft på den, när åskan gått -- det var troll, som togo sig den gestalten.

Förr sade man oftalistället för åskan går", "åskan kör".

"Tor är ute å kör med sina vagnar, var det oartiga karar som kunde säga. Det tyckte ja var syndigt å det tycker ja än i dag."

"Mössa å stycke" voro endast gifta kvinnor och läsflickor klädda i.

Bruden hade första dagen krona; andra "mössa å stycke"

Begåvning av brudgummen till sin brud: klänning, stor schal, handskar, psalmbok, silkesschalett.

De som var förnäma hade svart sidenkläning med långt släp.

Om en fästemö tappar strumpebandet är fästman på odygd. sid 151

ACC. N.R M. 1950

Om en flicka höll snyggt framför dörren fick hon en snygg
kar.

Spiller en flicka ut och blöter ner, får hon en drinkare
till man.

Möter man sopor i en dörr, blir man inte gift det året.

Häller en flicka upp ett tag när hon sopar ett golv, kom-
mer hästen att stanna när hon blir brud.

Är bröllopsdagen en klar dag, blir äktenskapet ljust.

Man skulle stå intill det träd i vilket göken gol och frå-
ga:

"Hör du gök !
Hur många år
ska ja ogift gå ?"

Göken gal då lika många gånger som det skulle dröja år,
tills ens bröllop skulle stå.

Att man skulle stå intill det träd i vilket göken gol, i-
akttoogs emellertid sällan.

"Leka farste-Bagge (se sid 336) var en ofta förekommande
När alla pojkkarna friat till "den rätta" var det flickornas tur
att gå ut i farstun och sedan i tur och ordning gå in och niga,
för den, de trodde var "den rätte".

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

sid 151

sid 152

ACC. N:oR M. 1950.....

sen, att det var knektänkans kar, som hade velat säga något.
 Men sen den där gången tror ja inte, att far hade kommit ut för
 honom åtminstone talade han inte om det, vad jag vet."

Hästslaktare kallades förr "Bose" eller "Flängen"

"Torpa herrar å Asby män
 å Sundbo tiggare
 känner vi igen
 å Malexander bremsar surrar än."

(Berätterskan sade, att ramsan visst varit längre. Torpa,
 Asby, Sund och Malexander: socknar i Ydre. Sundbo:--bo uttrycker
 genitiv)

En danslek:

"Å lyster ungersven ?
 Nej ska du faå!
 --För röda rosor ä pioner --
 Rosor ibland de liljorna små,
 Hjärtungen lille, mej ska du få!
 - För röda rosor å pioner.--

"Går uppför backe
 å utför backe
 å har fyra m tjugu tänder i nacken"

En harv

"Va ä dä som mest hänger å minst håller ?" Haspen

ACC. N:R M.1950

"Va ä dä e jungfru
 kan bära på sin hann,
 men tie karar inte kan bära på en järnstång?"
 Ett ägg.

"Lille Bulle lille Bulle
 trillte utför skulle
 Ingen man i detta land
 som lille Bulle bygga kan.
 ("bygga" på Ydremål = laga.)

"Borra gulläpple"

Berätterskan kom dunkelt ihåg början. En "borrade med högra pekfingern i "äpplet". En dialog utspann sig mellan den borrande och en annan:

"Borra, borra gulläpple!"
 "Kasta bort."
 "Vem to(ve) äpplet ?"
 "Trillte unner kvarna."
 "Vem to(ve) kvarna ?"
 "Malde mjöl."
 "Vem to(ve) mjölet ?"
 "Bakade kaka."
 "Vem to(ve)kaka ?"
 "Schysstade i ognen."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 155

sid 156

sid 156

"Vem to(ve) ognen ?"
 "Ellen brann."
 "Vem to(ve) ellen ?"
 "Vatten släckte."
 "Vem to(ve) vattnet ?"
 "Oxen drack ."
 "Vem to(ve) oxen ?"
 "Han stumpade åt skogen."
 "Vem to(ve) skogen ?"
 "Oxa bet."
 "Vem to(ve) oxa ?"
 "Smen smidde."
 "Vem to(ve) smen ?"
 Kling, clang, å kattlort i mun"
 Den som först öppnade mun, sades ha kattlort i mun.

sid 157

II c.

Vad Tilda i Bruket berättade.En vaggvisa.

Dä sitter en fågel i pärönträ.
 han spinger så vackra viser.
 "Ack kära du mor, ge barna brö,
 å lite stryk uttå riset !"
 Ack kära du fågel, sping inte så !"

sid 145

ACC. NR M. 1950

VII.

Vad smené Jonsson i Österby berättade.

Julafton ströddes hackat granris på golvet både inne och ute i lagårn. Djuren forades den dagen med särskilt gott foder och till varje djur sade man att det var julafton på kvällen, när de forade, t.ex. "Dä ska du få kossa lilla, dä ä julafton i da."

Över julnatten stod maten kvar på bordet och ett ljus brann hela natten på bordet och i spiseln brann en eller två stora granstockar. På juldagsmorgonen tändes två eller tre ljus i alla fönster detta även om stugan låg långt ifrån vägar där folk från andra gårdar och stället gick fram.

I berättarens barndom hade gamla personer talat om att det i deras barndom var vanligt, att man om julnatten låg i "syskonbädd," bäddad på golvet med råghalm, medan de vanliga sovplatserna stodo orörda men bättade.

Julnatten kunde djuren tala. Någon hade en julnatt hört, hur en ko klagat över, att hon var så gammal och hade så daåliga tänder, och hur hon suckat tungt och givit sig värre" Ja ängslas för den här kalle vintern å den styve halmen."

Förr såg man alltid framför varje djur på väggen i lagårdena kreatursspillning. Det var "skärtordasdynga". Den hade

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 165

sid 167

kastats dit på skärtorsdan, sedan solen gått ned. Man tog bakom varje djur en mocka och slog pladask i väggen framför det. Av denna "mocka" tog man sedan, om djuret blev sjukt och gav som medicin. "Mockan" fick sitta så länge hon varade och när hon tog slut slogs en ny upp nästa skärtorsdag. När ett bås besattes av ett nytt djur, togs den gamla "mockan" bort och det nya djuret fick nästa skärtorsdag en "mocka" av sin egna spillning på väggen framför sig.

Sådant vädret var första söndagen efter påsk, sådant blev vädret under höbärgningen. Sådant det var andra söndagen efter påsk, sådant blev vädret under sädesbärgningen och vädret under tredje söndagen efter påsk talade om hurdant vädret skulle bli under tiden för rotfruktsupptagningen.

Dymmelonsdan satte man "påskklövar" på varandra. De voro gjorda av pappersstrutar och knappnålar. Strutarna plockades i vad man kunde komma över.

Så hade de ett "modi": dymmelonsdan på kvällen satte de ut agnsvästar till påskkärngarna. Då skulle påskkärngarna välmenta mot dem, annars gjorde de dem illa.

"Ja de där påskkärngarna va för ena, det vet ja inte. De va väl kärngar, som levat ut sin tid här på jorden, kan ja tro.

"Dymmelonsda'n på kvällen for påskkärngarna till Blåkulla."

ACC. N:oR M. 1950

Då skulle en skjuta för dom. Å påskafhton på kvällen kom de hem igen å då skulle en skjuta dom välkomna"

När de hade slaktat, "brukade de spå på svina-mjälten." Var mjälten lång och smal, kom det att bli en mild vinter. Var den kort och tjock, blev vintern kall, med mycket snö. Var det klumpar i båda ändarna blev den tidiga vintern och den sena kall och snöig men resten mild.

Att slakta hästar och flå dem och slå ihjäl kattor och hundar ansågs för som något mycket skamligt. Sådana hästslaktare buro öknamn såsom, "Flängen," "Bosem", "Huddragaren". De flesta sådana hästslaktare voro gamla knektar.

En visa om en präst i Sunds socken, som slaktade en häst.

En gammal man med silverhår
sin ära mycket fläckar,
Av egen häst han skinnet flår
att därav få kappsäckar.

Han är ej nöjd, med eget bröd
han andras bröd vill hava
å mycket kött till överflöd
å Klämsx) förtjänst begrava.

Å köttet som nu överblev,
x) Kläm en gammal knekt, som var "huddragare"

sid 169

sid 170

ACC. NR M. 1950

det lades uti boden
till nästa vår då göken gal
Då säger han de orden:

"Kom hit till mig, go vänner, all
nu äta vi köttet spike xx)
På dessa ord, dom väntar ja,
men ja blir nog inte bjuden.

xx) förr åts inte kött spicket, förrän göken galit.

En visa om en präst i Norra Vi socken, som slaktade en häst.

Författad av "Stuta-Zackris."

Bakom loen neråt ett kärr
har prästen slaktat si vita märr
Å "Bränne-Frigge, han va kveck
men lämnade för lite svett.(svett =blod)

Å ränte-kärngera va tretti-tri
Så märra hasa sto inte bi
Å Karolina har ett kalvalårxxx)
Men prästrackaren va för snål
Så den kom inget å på bolet.

xxx) En gumma, Karolina, hade fört med sig ett kalvlår som förrning.

Man skulle inte yンka djuren när de fördes till slakt, för sid 172

då fingo de en svår dödskamp. Kom slaktaren att hugga misste berodde det på att någon ynkat djuret.

Var det någon som inte träffade leden, när en fot skulle skäras av fick han av de andra höra: "Du har ljugit, du."

När en led i benet skars av, slogs den avskurna delen mot den andra, med orden: "Tack ska du ha!"

Barn och och även stora tjänsteflickor händet det att någon skickade att låna "rumpedraget."

"Min morfar å ja var, när ja var en liten pojke, en gång ute å fick höra "Odins jakt," som de kallade det. Det lät precis som hundskall av en två tre hundar. "Kors ska en få höra Odens jakt!" sa morfar. "Har du hört det förr?"-- Det kom en hel mängd fåglar. Det var väl sådär en 20 å 30 stycken å de var i storlek som snöskator å det var när de flög som skallet hördes. Men ja kommer ihåg att det fanns de som sa, att Oden jagade skogsjungfrun å att det var det, som var Odens jakt."

I Västra Ryd bodde förr en riktig mästerskytt. En, som hette "Sven i Linnemålen" var en gång med honom och jagade tjäder. De låg och väntade på dag å hade en eld i skogen. Sven han låg vaken men jägarn han sov Rätt som det var kom ett fruntimmer som var så fint, att Sven aldrig hade sett maken, fram ur skogen och ställde sig i jämter jägarna. Det var skogsrået, det,

därtill avsedda påsen -- slicke påsen. Och det åts begärligt av korna. Detta slicka skulle de ha för att inte bergtrollen skulle få makt med dem och kunna bergta dem.

När korna fördes ut för att släppas vall fingo de gå över egg-järn, som var instucket under tröskeln.-- När en kokalvat och hon sedan fördes ut, förfors på samma sätt.

"Bjärer" var gjorda av spingesticker å solvhankar.--En gumma satt en gång vid spiseln å gjorde en sådan trollhare. När hon fått honom färdig sa hon: "Opp å stå liten !" -- Hade hon sagt "bjäre" hade det inte gått. -- Men en dräng som låg sjuk i stugan, hade märkt vad det var som kärngen sysslade med å när hon sa: "Opp å stå liten !" så skrek han till: "Bjäre !" å så var det om inte."

"Nisse i Häbbehult" i Norra Vi har "häst-doktor." Han kunde bota spatt å det gjorde han skärtorsdagsmornarna. Min far var där en skärtorsdagsmottron -det var 1858-- med en märr, som hade spatt. Å han sa, att gubben klädde av sig naken å så gnodde han spattbenet med skjortan å så läste han å spottade å muttlade. Men hur han än bar sig åt så vart fars märr emellertid bra, det är då säkert.

"Det var en bonde i Oppreda, som läste bort värk. Han hade tre pinnar i ena handen mellan fingrarna-- men vad de var av för

sid 178

sid 180

ACC. NR M. 1950

Dubblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

träslag, det vet jag inte ---å med dem drog han över det onda å muttlade. Å om en stund tog han bort en å drog med de båda andra. Å så om en stund tog han bort en till å sen den tredje också. Sen fick den sjuke gömma trädinnarna någonstans, sätta bort dom som de sa. Men inte i jorden för då skulle det inget uträffa.

Hade någon bölder togs av varet på en sudd. I ett träd höggs undan en flisa och sudden lades där bakom varefter flisen trycktes intill igen. Nu fick den sjuke inga bölder mera men den som kom att fälla trädet någon gång fick bölderna istället.

"Vafferdasafton" skulle en lägga si medan det var dager. "Nu bar tranan ljus i säng, så nu slipper vi att tända ljus" sa de."

Första maj tändes eldar och omkring dem samlade sig ungdomen och där dansade och roade man sig.--- Till denna dag hade drängarna sedan flera veckor tillbaka "aftevallsbrännvin" som de fingo ut på söndagen att ha till "oftevalssupar" under kommande vecka. Och nu skulle de på första maj dricka märg i bena." På en hel del gårdar fingo också pigorna "veckobrännvin" och det var också många av dem som ställde det, så att de kunde "dricka märg i bena" första maj och de gjorde det också.

Tiburtiusdagen betraktades som första sommardan.

"Om Petter Katt

å Mattes

sid 180

sid 182

ACC. N:o M. 1950

å stöbbe - hatt
frös ihop
vart då inte sommar
förrän Eskil hade vatt."

(Om det var kallt mellan den 22 och 24 februari blev det
inte sommar förrän efter den 12 juni.)

Offerkastar uppkastades där någon mördats och där en pojke
och en flicka överträtt eller enligt förmenande överträtt sedlig-
hetens lagar. Att de utpekade genom att bränna upp kasten försök-
te få bort detta monument över sin älskogslek brukade endast ha
till följd att kasten på kort tid växte upp till långt större
höjd, än den förrut haft. Ibland kunde det till och med hända
att de på sitt sätt över sedligheten vakade i sin nit gingo så
långt, att de invid kasten satte upp ett plakat med någon vers,
i vilken åtminstone en av de båda namngavs. Så satt även en kast
--hur länge det nu fick sitta ett plakat med följande vers:

"Offra på en pinne här
för Kattingens Pär!"

Självspillingar begrovos på Sunds kyrkogård norr om kyrkan.
De fördes aldrig genom kyrkporten utan över ringmuren.

De vid begravning uppställda granarna hade topparna brutna,
så att dessa pekade åt det håll, liket fördes.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 182

sid 184

ACC. NR M. 1950

När en snickare gjort en kista, lade han alltid ett par tre spånar i henne, så att hon aldrig skulle vara tom.

Till en gumma lade de i kistan tobak och pipa "ell fick ho la, dit ho kumm."

"När ja hade smedjan kom de ofta, när de hade "ella" å ville att ja skulle blåsa på dem med smedbälgen, för det skulle vara ett botemedel."

"Vart någon rik förr i världen, så sa de att han hade en "spiritus, som drog pengar."

"Tomte-gubbar drar. En bonde som alltid hade otröskad säd på logen la sej på lut en natt å då fick han se en liten stackare som kom å trälade å bar på tre ax, å när han la ifrån sej dom så pustade han så hårt---"Nu tyckte du du hadde e byl !" sa bonden. "Du ska få mindre !" sa "mylingen".

"Lill-klockan i Sund ska ligga vid Hakehall i Sundsjön. En gång var det ett par bröder, som försökte dra opp henne, men den yngste var "lite lättmunter" så den andre hade bekat en lapp över munnen på honom å just när de hade klockan nästan oppe,--- så tappade den yngste lappen, ---"Nu slapp lappen dän !" Å så var klockan tillbaka igen."

Hade ett barn skärvan skulle man ta barnets linne och dra det genom handtaget på kyrknyckeln, så blev barnet bra.

Byl = börla

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 185

sid 186

ACC. NR M. 1950

Dubbblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

sid 187

Om en ogift kvinna, som ej längre var mö, fick hålla ett barn, eller kyssa det, fick barnet skärvan. Kunde man nu stjäla undan en sko för denna kvinna och fick barnet sedan ur skon dricka mjölk, som mjölkats i den, blev barnet bra.

Hade en havande kvinna sett en hare, som inte huvudet var bortskuret på, blev barnet harmynt. Därför skuro förr alla jägare bort huvudet på skjutna harar och gav dem åt hundarna i skogen.

"Ja har hört talas om att en gång för långa tider sen, var det en husar som hade varit på ett bröllop å han hade sin väg förbi Döraberget. När han red ifrån bröllopet hade han sagt: "Nu är ja så fägnad, så ja säger inte till nåanstans förrän ja kommer till Döraberget." Å när han kom fram till berget, så bultade han på, å det kom ut en trollkärng å hon hade bara ett ben å hon frågade honom vad han ville. Jo, han var så törstig å ville ha något att dricka. Ja, det skulle han få å kärngen gick in i berget å om en stund kom hon ut med en fin silverbägare med innehåll. Men husaren hade inte väl fått tag i bägaren, förrän han slängde ut innehållet å det var allt tur, att han inte drack av det, för det var så skarpt, att lite som kom på hästen, tog bort håret, så skarpt var det. Å så vände han kvickt på hästen å sen bar det iväg över Svana gärde så det fräste om det å kärngen efter. Men nu var det så att intill låg ett berg - ja kommer

sid 189

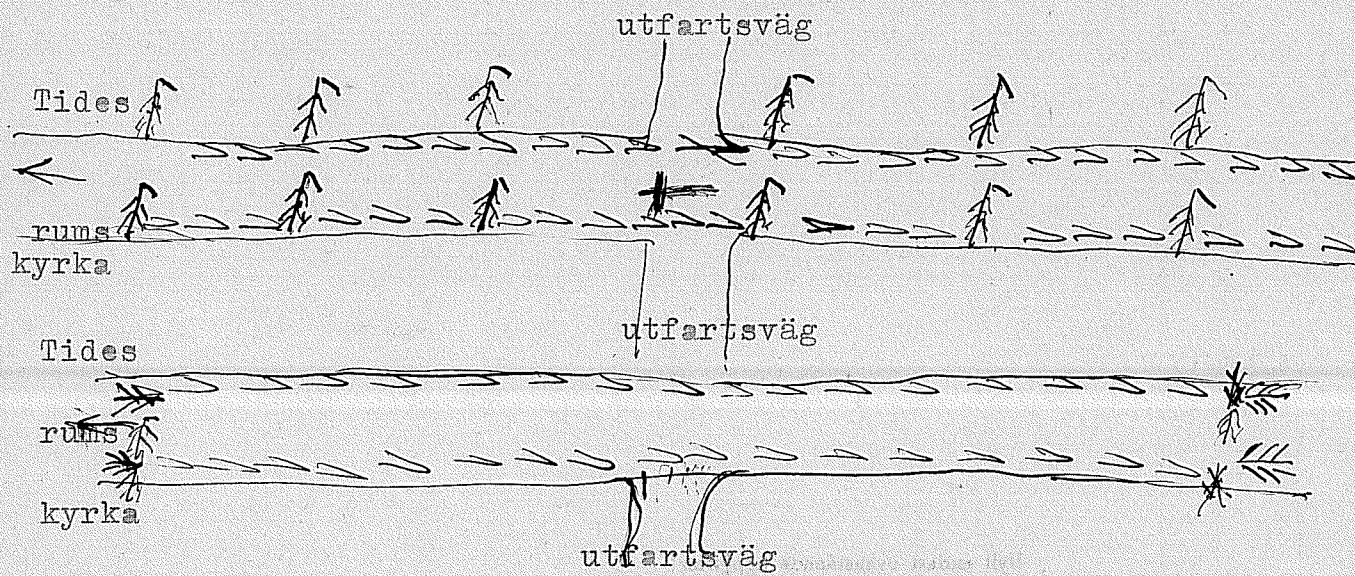
✓

ACC. N:o M. 1950

inte ihåg, vad det hette, men i alla fall, där bodde det också troll å de var osams med trollen i Dönsberget. Å de hade fått se hur husaren kom ridande över gårdet med bågaren å med kärngen efter sej å de skrek åt honom : "Kar, kar, rid över korskörd åker, för annars hinner Enfota dej å river dej i stycken !" Å han gjorde som de sa å när han kom in på åkern, kom det en glödhet järnstång å slog ner i åkerrenen. Men husaren kom helskinad undan, för han gjorde som trollen sa, å han kom hem till sitt med bågaren. Å den skänkte han sen till Norra Vi kyrka å där ska den visst finns kvar ännu."

sid 189

Upptecknaren såg i Tidesrums socken Kinda härad, Ög. följande två granrismönster på en landsväg:

sid 205

U.G.V.

ACC. NR M. 1950

I båda fallen var det grannar som velat hedra en avlidne
äldre man. Begravningståget hade färdats fram landsvägen och
mönstren voro utlagda, vid dessa grannars utfartsvägar.

"Mor har ett lakan,
som ingen kan fälla.

Far har pengar,
som ingen kan räkna."

Mor = dagen; lakanet = himlavalvet.

Far = natten; pengarna = stjärnorna.

"Mor ligger unner
å far öva-på
å när lärkepinnen
börjar å gå,
då vet mor va ho får."

Hemkvarnen.

"Om dagen full av kött å blo,
om natten står å gapar."

Skon

"En skytt gick ut å jaga. Fick si femton tjär-töppar i
ett trä, sköt åtta. Hur många satt då kvar ?"

Ingen.

"Mor ä ihåli å far har tre hopplösa barn ."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

sid 206

sid 208

ACC. NR M. 1950

"Dä va en bonne som sa te sin torpare:" Om du kan säja en gåta, som inte ja kan uttyda på nået vis, då ska du få sitta arrendefritt i ett år." -- "Jaha, dä, menade torparen, "dä ska ja göra till nästa gång vi träffas." Sen mötte han bonnen en da. "Har du nån gåta nu ?" -- "Jo, dä har ja:

Ja gick å ja mötte

fyra fötter å två föte, x) föte s.n. föte pl.= fot på
trettitvå stekta huve strumpa.

å två rå

å därpå

tror ja

att mitt arrende

ska gå å."

Men den gåta kunne bonnen inte gissa å torparen han fick sitta arrendefritt ett helt år.

Dä torparen hadde mött va en ryttare, förståss."

Den vid gården Bjursberg i Västra Ryd uppsatta stenen (se därörom sidan 9) -- Staken med stenen står i ett stenrör alldeles vid stora landsvägen mellan Olstorp och Tranås. Stenen har en gång blivit sönderslagen men då därefter en hel del olycker hände på gården blevo delarna åter hopsatta och den hopcementerade stenen uppsatt på det gamla sättet och stället. Hålet i vilket stakens spets stöder, torde i stenen vara ursprungligt.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

sid 208

sid 210

ACC. N:o M. 1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

sid 211

Har måhända denna egenhet givit anledning till stenens uppstetande, och har från en sådan lekfull handling så småningom, när den ursprungliga karaktären blivit glömd, det skrockfulla allvaret uppkommit?

I Lodhult i Norra Vi socken var det en ung fru som hade fått barn -en flicka. Ett troll kom in och tog barnet men då nämnde modern Guds namn. Trolllet lade då ifrån sig barnet vid dörren och gick sin väg.

(Fru Lovisa Gustafsson; Olstorp, Västra Ryd; ungefär 60 år)

Det var en midsommarnatt två flickor, som "vakade tyste" -- Det var i Skunnamålen i Torpa socken. -- De sutto på ett lagårds-tak. Framför sig nere på marken hade de ställt var sitt krus med mjölk.

Först såg de en skomakare, som kom med sitt bagage. Han gick och drack ur den ena flickans krus. Den flickan blev också senare gift med en skomakare.

Kom så en bonde körande. Han gick av och gick och drack ur den andra flickans krus. Den synen var också en sann--syn. Den flickan blev gift med en bonde.

Beckman i Olstorp, Västra Ryd, ungefär 70 år gammal.)

Vid vägen mellan Höckhult och Lilla Lodhult i Norra Vi socken ligger en stor sten, som kallas "Trämärra." Bredvid denna sten, som är jordfast, ligger en mindre lös sten. Att lyfta

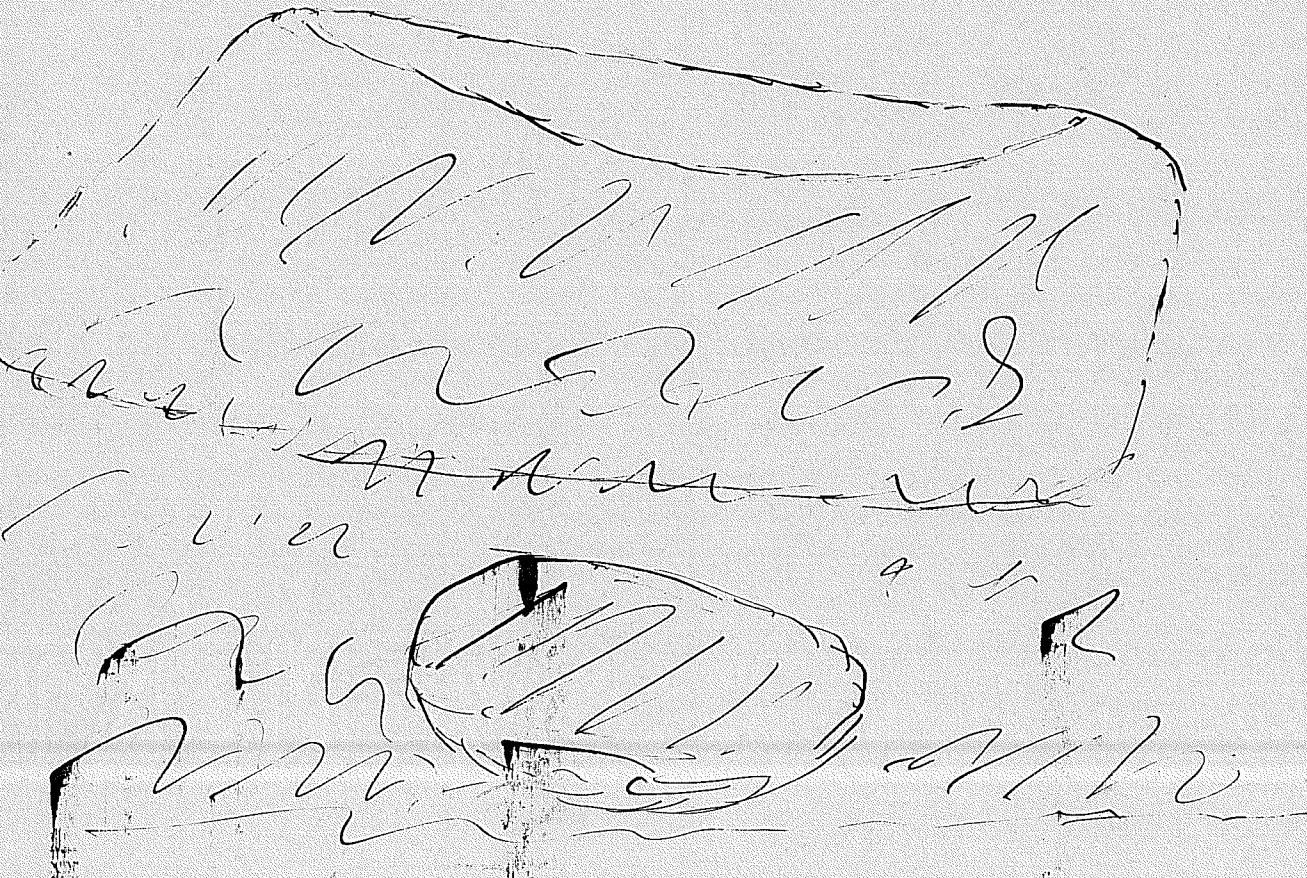
sid 214

ACC. N:o M. 1950

upp den senare på den förra är ett ofta försökt kraftprov, som endast få lyckats gå i land med.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV
sid 214

"Trämärra!"

sid 215

"Det var ett trollberg invid min farmors hem. En gång, när farmors far red hem under ett riktigt åskväder, kom det en liten parvel å bad, att han skulle få sitta uppe på hästen med. Ja, det fick han. Men han var inte väl uppkommen förrän det börgade åska å blixtra ännu värre än det gjort förut. Hu! Ja tror ja kryper i dej !" sa parveln. Men då tog farmors far å kastade av honom, för då förstod han säkert att det var ett troll, som han hade bakom sig på hästen. Men med detsamma som trollet kom av hästen, slog blixten ner å slog ihjäl det."

(Birger Thorén, Ånsta, Sunds sn. ungefär 20 år, född i Ydre)

"Ja har hört talas om en gubbe, som de sa hade en skalbagge -- det skulle vara en "spiritus", de kallar - som det var morron låg fem kronor under."

(Birger Thorén; sid 216)

Dödsvarsel: en krona, som om natten kommer in genom dörren och ställer sig över den, som varslet gäller, svävar sen ut genom fönstret ! En del ha även sett en sådan krona, när någon släkting eller bekant dött.

(Fru Ida Karlsson, Ånsta, Sunds socken, ungefär 30 år, född i Västra Ryd, Ydre.)

Brann ett ljus i julgranen fortare än de andra, skulle någon i huset snart dö. (Fru Ida Karlsson)

"När gubben i Bruket dött, kom min man upp från kraftsta-

Dubblett

ACC. N.R M. 1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

tion å sa: "Nu är gubben i Bruket död!" -- "Hur kan du veta det?" "Ja har sett honom!" svarade han. Han hade suttit inne i kraftstation å det var alldelvis som om gubben hade skyntat förbi dörren därute.. Han gick ut och såg efter om det kunde ha varit någon annan, för gubben låg ju dödssjuk. Men det var ingen. Berättelsen bekräftad av hennes man. Kraftstationen är den enda byggnad som syns från fönstret till det rum i vilket gubben dog. Enligt berätterskan III hade gubben i dödsögonblicket sett ut genom fönstret av den ställning att döma, som han låg, när han fanns död. Se sid 95) Fru Ida Karlsson; sid 217)

Förr åkte de sakta till kyrkan men fort därifrån vid begravning.

Kommer en ekorre springande över vägen, skall man spotta över spåret innan man själv går över.

(Edvard Karlsson, Ånsta, Sunds socken; ungefär 30 år; född i Ydre och uppväxt där.)

När en kvinna skulle koka grynkorv, slog hon varje korv, innan hon lade den i grytan, till muren och viskade något. Detta för att korvarna vid kokningen inte skulle spricka.

(En 40-årig fru i Släthult; N.Vi. Född i Ydre och levat där)

Hund, katt och höns skulle inte få smaka råmjölkspannkaka för då fick korna "^{x)}flen". (Släthult; sid 219)

sid 218

"Ja hade "röda hund" en gång. Då sa gubben Larsson. "Du

x) "flen" = ont i kornas juver eller kvinnors bröst.

sid 220

ACC. N:o M. 1950

har pissat på en liten älva! Du har allt stått i jämte en åkant
å pissat.- Vi ska blåsa med en smedbälge på dej ska du allt få
se, att det går bort." (Fru Ida Karlsson, sid 217)

Har ett barn fått skärvan, skall modern ta hår från alla
ställen på kroppen och ge in barnet i mjölk.

Har ett barn fått skärvan, går man till den som orsakat
sjukdomen och skäller upp honom eller henne grundligt och talar
om ven som orsakat barnets sjukdom. Blir personen ifråga arg,
blir barnet bra.

Har man värter och vill bli av med dem, tar man lika många
ärter, som man har värter och går till en källa, och kastar i
dem med följande ord:

"Går dä, så går dä !

Går dä inte, så går dä ända !"

Sen springer man bort från källan så fort, att man inte
hör ärterna slå i vattnet. Sen är man snart befriad från vär-
torna,sägs det. (Ida Karlsson , sid 217)

På Visingsö var det en som skulle levande begravas å hos
sej skulle han ha en oxhud å så björkkol å så skulle han nappa
bort ett hår vart år. Å när han nappat bort alla håren å när
björkkolen hade ruttnatt, så skulle han bli utsläppt. Håren dä
gick ju an på sätt och vis, men björkkolen var det värre med,
dom var han lömsk på ! Å han sa:

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV—
sid 220

sid 222

"År å här,
di går,
men björkkola röttna allri!"

(Edvard Karlsson, sid 219)

sid 222

Dog ägare till bi, skulle kuporna flyttas undan så långt,
att bina inte kände liklukten, för annars dogo de -- "följde
ägaren i graven." (Edvard Karlsson, sid 219)

Säger man: "Nu kommer den och den !" och det inte sker så,
är personen ifråga, när han sedan kommer, arg.

Möter man sopor i en dörr, blir man inte gift det året.
(Fru Ulla Lindh, Österbymo, ungefär 30 år, född och upp-
växt i Ydre.)

Vad gubben Zar berättade.

An'da-jul tidigt på morron hjälpte drängarna pigorna med
att "moka", hos djuren. De gingo riktigt tidigt för att inga
skulle vara uppe i gårdarna och från by till by drogo de iväg.
Och det behövdes att "möka" anda-morron, för juldagen hade ingen
befattat sig med något sådant. Men en del gårdar blevo dåligt
hjälpta. Om pigorna på en gård voro mindre omtyckta av drängarna,
såg det mindre trevligt ut i lagårn, när dessa lämnade den. Där
lägg ris och bråte på golvet, och dubbelt mera gödsel än när
drängarna kommit dit. Forade bakvänt täremot gjorde man på alla
ställen. "Fåra fingo halm och "tjöa" löv. Det skulle naturligt-

sid 232

ACC. N:o M.1950.....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

vis bli lite omväxling för djurkräken så här vid julen ! Och sedan arbetetet blivit ordentligt uträttat -- om det var på ett sådant ställe-- gingo drängarna och ställde sig och sjöngo vid boningshusets fönster någon passande visa. En vanligt förekommande var denna:

"Nu ha vi firat julen
 Nu ha vi fore djuren
 Nu ä de danse å supe
 å danse te ljusan da;
 å hälle julen gla !"

Och dans blev det och süpande också.

Julafton buros in stora klumpar till brasan som fick brinna hela julnatten.

"Julnatten brann förr alltid ett ljus på bordet. Var det nu, den natten som Frälsaren föddes på någon låg vaken, så fick han se ljuset brinna i två lågor å det skulle vara precis jämna år efter den stund han föddes i det ögonblicket lågan var dubbel. Si det är ju så att de inte vet vilken natt han föddes; det flyttas ju år för år. Men hade de nu ett ljus tänt så vart det ett tecken. Å när ja var pojke såg jag en julnat själv hur ljuset brann i två lågor.

Så säger de att i samma ögonblick som ljuset brinner i två lågor, så förvandlas allt vatten som finns i stugan till vin. Men när det vart en låga igen, så vart det vatten av vinet

sid 232

sid 234

ACC. NR M. 1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i samma stund.

Ett sådant där tecken hade man också påskdagsmorron. Var det så att påskdagen inföll på samma dag som Frälsaren steg upp ur graven, så dansar solen; hon är stor som ett hjul å går runt, ho trillar som ett hjul. Det har jag själv sett en gång."

sid 234

Förr rimmade de till julgröten:

Denna gröt ä kökt i e gryta men inte i e grop
Dä bäst ni passar på annars äter ja ur alltihop."

Denna gröt ä kökt i e gryte å inte i e grimme.
Dä bättre å tige än ille remme."

"Nötta, nötta, nubbe
Ja ska bli din gubbe."

"Hur många år ?"

"Dä så många ja får ."

Den begynnande har nötter i den ena handen och svänger med händerna i en krets framför bröstet under det han talar. Gissar den andre rätt får han nötterna. I annat fall lägger han i den tomma handen lika många som han gissade. Han får fortsätta att gissa tills han gissar rätt, då rollerna bytas.

"Förr talade de mycket om Odens jakt å det var många som hade hört den. Det låter i luften som två hundar. Det är på hö- sid 236

ACC. N:o M. 1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

ten det hörs, men på senare tiden har ja inte hört talas om att någon har hört det.— Det är så att Oden gick ut å jagade juldan å då fick han till straff att jaga i alla tider. Vem Oden var det vet ja inte men han skall ha varit en bättre kar, som hade makt, å han gjorde inte annat än jagade; det var han alldeles galen i å han gick så långt, att han använde helgdagarna också. Men när han så gav sej ut å jagade juldan, så fick han till straff att jaga sen han var död också. Å det han jagar är hare å fågel. Men det är ingen, som har sett honom, vad ja vet, utan det är bara hundarna som de hör oppe i luften."

sid 236

"När åskan körde sa de förr — å det är allt många som säger än— "Nu är "Korn-bonnen" ute å kör" De skulle få bra korn, när han kom med regn å det var därför de kallade honom för "Kornbonnen."

x)

I Uvberget intill Vänselholm i Rumskulla bodde det en gubbe, som de kallade Uvbergsgubben. I det berget blev en flicka bergtagen en gång. Det var en hustru å hennes flicka, som var ute i skogen å plockade ve å flickan kom ifrån modern å när de hade gått skallgång efter henne å inte hittade henne så ringde de i kyrkklockorna å på tredje eller fjärde dagen, sen hon kom bort, kom hon tillbaka igen. Å hon talade om att en fröken kom å tog henne å rodde henne över en göl på en stock å tog henne in i berget. Å hon var så fin å grann men i ryggen var hon

x) Ventzelholm.

sid 238

ACC. N:o M. 1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

ihålig som ett skåp så det var en riktig trollkäring, det. Å flickan fick sätta sez på en soffa å så fick hon en honungsmör-gås.--- Å det var sant. Det var inget skrock för ja hörde flickans mor tala om det många gånger."

(Flickan hittades ett stycke från berget. Hon låg och sov på en tuva. Hon hade då varit borta i å dar. Hon reste sedan till Amerika, den där flickan. "Ho tyckte, ho kom in i ett fint rum i berget. Att ho kunne va så förväne!")

"Det var ett par gubbar som satt å metade på en göl en gång. Å när de satt där så kände de att det luktade gott, nybakat bröd. Å de satt å önskade att de skulle fått sez en kaka. Å med detsamma de önskade det så låg det en nybakad kaka på brädet å en stor sill-- de skulle inte behöva äta bara bröt. Men varifrån kakon och sillen kom, det såg de inte. Så nästa gång de var på gölen å metade, så hade de en kaka å en sill med sez å la på samma vis. Å hon kom iväg men de såg inte vart."

"En gång var det en gubbe -- han bodde under Åleberg -- som gick å bad Uvbergsgubben, att han skulle få låna pengar; han gick till berget å talade. Å gubben svarade innanifrån berget å lovade att det skulle han få å han bestämde tid å plats, när han skulle få hämta dom. Å den där gubben gick dit-- det var vid en lada ett stycke från en göl. Å så kom Uvbergsgubben å han var alldeles hemskt stor å lång å han tog ett steg över gölen. Men när gubben fick se det vart han förskrämd å sprang sin

sid 239

sid 240

väg, så han fick inga pengar. Å det är också sant för den där gubben var Kalles farfar i Tallen."

"Oppe på Uvberget var det en så grann trädgård med nötbuskar och vinbär å kungsbär å sånt där å krusbär å så grannt så. Det gick inte an att ta utan att beom lov." "Får ja ta mej nära nötter eller bär ?" fick en lov att säga. En fick inget svar men nu hade en jubett å då var det inte farligt."

"För skullen "kampas" från julottan å ta första supen."

"Dymmelsonsda'n satte de förr "påske-klöva" på varandra. Det var strutar med knappnålar i. Ibland la de karameller eller lite snus i strutarna men för det mesta var de tomma."

"Dymmelsonsdagskvällen sköt de bort dymmelsonsdagskärngarna när de for till Blåkulla."

"Förr åt de aldrig hästkött, för de skulle ju inte äta annat än det son tveklövat var, står det i Bibeln. Det var därför. Så skulle de inte äta annat än det som snällvingat var, å det som lättfota var. Å att slakta en häst det höll de för skamligt å dom, som gjorde det kallade de för "märflängare"; det vet ja två stycken som gjorde -- den ene hette "Puff" å den andre "Kål-Olle".

II d.

Vad Tilda i Bruket berättade.

"Här oppe i Broarp bodde det förr i världen en gumma, som

sid 241

sid 243

ACC. NR M. 1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

sid 243

hette Greta å hon kunde spå i kaffesump å de kom dit långt bort ifrån för att bli spädda av henne. Å hon hade en dotter, som hette Stina -- men gift hade hon aldrig varit-- å hon kunde spå hon med.

Den där Greta i Broarp gick omkring om våren till gårdarna å hade med sej från kyrkogården till djuren att gå över, när de släpptes vall."

När djuren om våren släpptes vall, skulle de gå över ett eggjärn och ett bryne.

När en ko hade kalvat skulle hon i första drickat ha stål.

"Guss fre !" (hos dej ! på dej !). Denna hälsning besvarades alltid med : "Gu sinne!" "God dag !" användes endast av herrskap--- "Gu möra" Gu afta !".

"Vid Svarrstorp fanns det en kulle med en dunga, som de kallade Gullringeskullen. Det var något märkvärdigt med den kullen sa de gamle å dungen fick inte röras, å åtminstone under gamla prostinnan Boreus tid gjorde de inte så heller."

"En ska aldrig tå en blomma eller en kvist på en kyrko-
gårdutan att be tyst först. Det gör ja jämt."

"Anders Fredrik i Mon hade tagit ben på kyrkogården en gång, men han kunde inte sova om natten, sa han, åt min kar utan han fick lov att gå tillbaka med dom igen.

Den där Anders Fredrik i Mon han var kreatursdoktor.

sid 245

ACC. NR M.1.9.5.0.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

"Förr skänkte de "maer" till goda vänner. Intill Buhlsjö "maer" finns det en "ma" som är Stora Lodhults å som de kallar "Töppen", för den, var det någon som skänkte som gengåva för en "töppe". Å bland Svarrstorpa "maer" finns det en som heter "Höna"! -

Samma stickor och spånor, som snickaren snickrat av, lade han i kistan.

"Det var nån som la kvicksilver i en korv, så korven gick upp genom skorsten."

"Innan min mor la en korv i grytan, slog hon honom i munnen på kritan, för han skulle hålla."

När prästen läste upp lysningen från predikstolen, fick kvinnan heta "sedosam", "om det inget märktes på henne." I annat fall fick hon heta "dygdesam".

"Förr fick de plikta för oäkta barn, "te å täcka kyrktaget mä."

Borra gulläpple.

Lekens början kom berätterskan ej riktigt ihåg. Ett av barnen "borrade" med högra pekfingret i de andras knutna, på varandra lagda händer --"äpplen." Och så var det en fråga: "Varför börjar du inte i botten ?" som besvarades med : "Ja kommer inte för för äpplet !"

Dialogen fortsattes sedan:

sid 246

sid 247

ACC. NR M. 1950LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 247

"Borra, borra gulläpple !"
" Kasta bort !"
" Vem to äpplet ? "
" Dä troll åt kvarna ."
"Vem to kvarna ? "
"Mjölnaren malde."
"Vem to mjölnaren ?"
"Bakte kaka."
"Vem to kaka ?"
"Satts i ungen ."
"Vem to ungen ?"
"Ungen brann."
"Vem to ellen ?"
"Vattnet släckte ."
"Vem to vattnet ?"
"Oxen drakk."
"Vem to Oxen ?"
"Språng åt skogen ."
"Vem to skogen ?"
"Yxa bet ."
"Vem to yxa ?"
"Smen smidde."
" Vem to smen ?"

"Han gick på gället å sådde hafre å korn. Kling, klang! Den som
först lätter si tänderna får kattlort i mun !"

sid 248

Vad Lina Ryd hade att berätta.

Julafton fingo djuren bättre foder än annars och till varje djur sade man vid utfodringen : "Nu är det julafton." -Granris var strött både inne och ute i lagår'n.

Till julottan hade man brödkivor med sig i fickorna och varje djur fick vid hemkomsten innan man gått in, var sin av dessa brödkivor både får och få och hästar, kattor och hundar.

Det skulle brinna i spiseln julafton, när man gick och lade sig och det skulle vara inlagt så mycket att det brann, tills man på morron skulle gå till julottan. Bordet skulle stå dukat julnatten.

"En ska inte "moka" dynga" förrän an'dan'. I Probarp i Norra Vi hade de "mokat" på juldan'en gång, men de förlorade en ko på de."

"Förr sa de att djuren kunde tala julnatten."

"I påskveckan fick en inte spinna för då gick det åt för mycke "öv" till "värpen". Det blev ingen välsignelse me't."

"August botar både skärvan å fallandesjuka å få botar han också. Det har han lärt sej av sin far. Han skickar efter medicin från apoteket i Kisa. Å har barn skärvan så ger han dem blod av modern i medicinen -- om skärvan är av så'n sort förståss- å i medicin till fallandesjuka river han en sorts rot ja...."

sid 255

sid 257

ja, ja skulle inte få tala om det utav horaktiga kvinnor, som är
bränt i spiseln; det är moderkakan. Den får han av barnmorskan,
som tar vara på den när hon tagit ett oäkta barn till världen
å hon bränner den i spiseln å ger den sen åt August. Den nya
barnmorskan har hanbett, att hon också skulle skaffa honom sånt
där men hon ville inte för hon tyckte att det var så otäckt."

sid 257

"Skärtorsdan på morron, innan solen gick opp, skulle en
väga hönser, så inte höken skulle ta dom. En tog och la ut en
riskärve på åkern å tände på så det inte brann ordentligt utan
bara rök. Å sen tog en å la ner hönser i en korg --- vi hade ba-
ra fyra, så det gick med en gång--- å så satte en korgen på ett
bessman å sen höll en korgen över röken en liten stund å vägde
hönsen."

"Skärtorsda'n, innan solen gått upp, skulle en sopa över-
allt, både inne, å i lagårn å i stallen, överallt. Å sen skulle
en ta å bär soperna till andras ägor. Det skulle göra för att
kritterna skulle gå hem, sen de släppts vall."

"Dymmelonsdagskvällen var de förr mycket noga med att sät-
ta in raka å ugnskvast å grissla, för att inte påskklärngarna
skulle kunna ta dom å ride på dom, när de for till Blåkulla.

Å sen på kvällen, när de for sköt de på dem. Å det gjorde
de också på påskafhton, när de kom hem."

"Hade en kvinna fått missfall satte hon ned det i en öppen" sid 260

ACC. NR M. 1950

grav, annars fick hon ont av et."

"Slog en in en kaka i ett huvudkläde skulle "vrånga" på klädet vara in å "räta" ut. Varför det skulle vara så, det vet ja inte, men de höll på det förr i världen."

Vad Skotts mor i Sjöstugan berättade.

"Julafhton hackede förr granris å strödde inne i husen å i lagårn strödde de också å nära kvista la de vid dörren till lagårn också. Å så när de på kvällen gav djuren sina givor på julafhton, så sa de åt don : "Nu ä dä julafhton ."

"Var skärrorsdagsmorron tog de en "dynge-tacka" å slog över lagårdsdörren. Å det skulle ske innan solen gått opp. Det var ett "modi", de hade."

"Dymmelsonsdan på kvällen gömde de "grissla" å ugnskvasten å "raka", för annars tog dymmelskärngarna dom."

"På ett ställe som ja tjänste fick ja skärtorsdagsmorron, innan solen gått opp gå till en "år-källa" å ta vatten å tvätta juvren på korna med, för att de inte skulle få ont i pattarna."

"På en del ställen sopade de överallt skärtorsdagsmorron, innan solen gått opp. å gick å kastade ut soporna på andras ägor. Det gjorde de, för att de sen inte skulle få så mycke sopor."

"Bränne-Frigge var en riktigt otäck trollgubbe. Han hade

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 260

sid 264

ACC. NR M. 1950

tagit blod av sej å satt i nyckelhålet på kyrkan å gav sej på så sätt åt Satan, sa de.

En gång skulle han göra av med min gubbe. Det var så att han stulit råg nere på herrgårn å min gubbe hade kommit på honom å han sprang efter honom utåt skogen men han fick inte tag på honom å då skrek han : "Ajjö mä dej Bränne-Frigge," Vi träffs en annan gång !" Sen hade Bränne-Frigge målat upp min gubbe på en vägg å sen var det meningen att han skulle skjuta på den där bilden, så skulle min gubbe dö, skjuta skulle han inte göra förrän solen gått ned, förståss. Men Johan hade fått reda på det här å han å några till la sej på lur när Bränne-Frigge skulle gå ditå de tog å klädde opp honom riktigt grundligt å sen tog de blod av honom på sina "hånpa-kläe" å sen hade han ingen makt med dom.

En gång hade Bränne-Frigge lånat en sex-skilling av min gubbe. Han skulle ha honom till att köpa snus för sa han. Men om en stund kom han tillbaka med sex-skillingen och sa att han behövde honom inte för han hade fått snus ändå. Å Johan tog å stoppa ner slanten. Men många år efteråt talade Bränne-Frigge om för min gubbe, att om han stoppat ner slanten i vänstra fickan, så hade han dött på fläcken, Så det var allt tur, att han stopade ner honom. i den högra.

Å all möjlig sorts otäckstyg kunde Bränne-Frigge. På pigor

sid 265

sid 266

som blivit med barn, gjorde han av med fostren. Det var många som han hade hjälpt på så sätt."

Till julbrasan användes granved för att det skulle spraka bra.

På bordet stod under julnatten två ljus brinnande -- ett för karen å ett för hustrun. Blåstes ett eller båda ut under natten skulle en av makarna eller båda dö nästa år.

Julmaten stod på bordet under julnatten. En höna och en galt, som bakades till julen, låg som prydnad på bordet över hela helgen.

"Odens jakt har jag sett med mina egna ögon. Ja tjänte i Oppeby å där såg vi den många gånger. Det var som en björkekavast som brann i ena ändan å det for i skälet mellan Ukreda å Sandbäck. Det skulle vara en "skälsgubbe," det". (Jf. Rääf I: 74:ilar så fort att elden lyser utur bakdelen.")

"Djuren talade julnatten. sa de förr."

"När en hade fått barn skulle en ha en fällkniv på sej till en "gick i kyrke." för de sa att barnet annars kunde bli bortbytt."

"Var barnet oroligt skulle en göra ett kors med handen (lillfingersidan lades emot) över dörren å skriva Jesunamnet med en krita."

sid 267

sid 268

ACC. NR M. 1950:27

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"När en hade gjort deg skulle en göra ett kors i degen å
be Gud välsigna det."

"Ja har hört talas om en gumma som var å hjälpte en barna-
föderska å hon satte smärtorna på en kar, hon, å kvinnan hade
inga smärtor, när hon födde barnet." sid 269

"När Ur-ko" ryster sej-- å det gör hon bara julafhton--
så skakar hela Ribbingshof; åtminstone sa de så förr."

"När barnet var framfött knöt de en tråd med nio knutor
på om halsen på barnet för att det inte skulle få skärvan. Nio
knutor var det för det finns nio sorters skärva."

"Barn som föddes med "segerluva". skulle det bli turligt
för."

"Brukade hästarna ridas av maran tog de och hängde opp
kråkor över dom. Det skulle hjälpa, sa de."

"En fick inte slå ut barnets tvättvatten, utan att först
ha lagt nära glödande kol i det."

"Hade en blivit "gastkramad" skulle en släppa en glöd
tre gånger mellan skjortan--eller särken -- å kroppen."

"När en släppte ut djuren skulle de gå över eggjärn. De
la en vid tröskeln till föjet."

"När en ko kalvat skulle i första drickat, hon fick, lig sid 271

ga ett bryne å en kniv."

"Modern fick inte gå nån enda stans, innan hon gått i kyrke."

Hade ett barn födelsemärken tog man hem av dopvattnet, när sid 271
barnet döptes, i en flaska, och tvättade märkene med vattnet. Det
Det skulle ta bort dem.

Ribbingshof hette förr i världen Vi. Men så var det en knekt, som hette Ribbing, som var i krig, å han räddade kungen, som hade blivit tillfångatagen, av fienden. Han red över en älvtill fienden å så var han å talade vid kungen, men de andra förstod inte vad han sa. Men han sa åt kungen att han skulle sätta sej bakom på hästen å det gjorde kungen å knekten han red över älven igen med kungen. Å nu vart han så dant stejjen i tjänsta" å så fick han Vi herrgård utav kungen, å det var han som ändrade namnet så att nu heter han Ribbingshof."

Man gav inte barn namn efter avlidens släkting.

Om ett barn var harmynt, berodde det på att modern under havandeskapet sett en hare.

"Det var en piga som vart skrämd av en sork å hon var ned barn å hon tog sej i ansiktet å barnet det fick en stor sork i ansiktet. Å sen när ja vart gift å var med barn så varnade mor mej för att se den där människan med sorken i ansiktet, fär då

ACC. N:o M. 1950.....

kunde det ju hänt att mitt barn också fått en sån där sork i ansiktet."

"Inte långt härifrån finns det en barnunge, som har precis ormögon å det har barnet fått för att modern slog ihjäl en orm, när hon var med barnet." Det bästa sättet att ta bort det där, vore att ta blod av orm å ge barnet, men det har föräldrarna inte velat."

"Har ett barn läte av ett djur ska en ta blod av den sortens djur, som lätet är av."

"Har ett barn vådeldsmärken ska en ta vådeldskol, å lägga i vatten å smörja med. Då går märkna bort.

Har modern under havandeskapet sett ner i en öppen grav, får barnet skärvan."

Har modern under havandeskapet sett ett djurs dödskamp. får barnet fallandesjuka. För att bota sjukdomen tar man blod av den sortens djur, som modern såg dö och ger barnet av."

Så många månader som kvinnan var med fostret, när det som förosakade lytet, inträffade, så många månader tar det innan lytet visar sig.

En pojke, som hade fallandesjuka, fick av en kvinna, som hade uppgivits kunna bota denna sjukdom medicin från apotek. I

sid 273

sid 275

ACC. N.R. M. 1950LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

medicinen skulle blandas spadet av nässlor, som upptagits och kokats med rötterna på. Innan de koktes skulle de torkas på ett ställe där solen ej kom åt att skina. Ordinationen följdes och barnet blev bra. Kvinnan hade lärt sig behandlingsmetoden av sin far.

"Ja led så förskräckligt av moderpassion förr. Men så var det en gubbe, som hette Kalle Falt (Var istället Karolina Lapp (Lappson) hade lärt sig bota moderpassion av Kalle Falt.) som kunde bota den sjukdomen. Å ja var hos honom och talade vid honom å ja fick säga namnet åt honom å så sa han, att jag skulle skicka en shndduk till honom när ja kom hem å den där handduken skulle ja sen binda om mej å sen skulle ja tre dar inte lyfta tre markes tyngd." Å ja gjorde som gubben sa å ja har aldrig haft nån kännung av det sen."

Har man vårtor själa sig en fläskbitloch smörja vårtorna med då de gå bort. Ett gott botemedel är också vatten som samlats i hålligheter på jordfasta stenar. Vårtorna tvättas med vattnet.

"De säger, att en kyrkklocka kom i Sundsjön en gång å att de försökte få upp henne med ett par tvillingstutar. Men det var nån som inte teg, när de hade henne nästan oppe å då föll hon ner igen."

"Här har varit krig i forna tider, säger de å det skulle

sid 276

sid 277

ACC. N.R. M. 1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

sid 278

ha slutat i Kungsbacken vid Sjöstugan; kungen stöp där å det är därför kullen heter Kungsbacken. Å där finns en sten med hästspår i. Å på en lyckamellan Sjöstugan å Mon finns det gravar från det kriget, sägs det."

"När ja var barn, skulle vi "Vafferdasaften" lägga oss, innan solen gick ned, för annars kom tranan i sängen å -- mitt ut sagt -- sket i sängen hos oss."

I Ydre voro midsommarstångerna vita och röda eller helt röda. De kläddes med kransar, vidare nedåt och smalare uppåt. Kransar trädde på stången som kakor på ett spett. Överst pryddes stången med en flagga. I Ingelstorp mindes berätterskan sig aldrig ha sett några midsommarstånger.

"Vi var med vår mor å gick tyste en midsommarafton. Vi fick inte säga ett ord, när vi gick ut å inte under hela tiden, vi var ute. Först gick vi tre varv "ånsyrs" kring stugan å sen tänkte vi gå utåt landsvägen men då kom det ett begravningståg å de sjöng på psalmer å det var så vackert så ja har aldrig hört maken till vacker sång. Å när de kom så stannade vi å när staten gått förbi så gick vi in igen. Å en tid efteråt var det också en kar, som drunknade i en sjö i närheten å han var ifrån den gården, som begravningståget kom ifrån."

"En gång åt ja å en flicka som ja tjänste kamrat med, dröm-

sid 280

ACC. N:o M. 1950

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

sid 280

sill. Vi åt opp var sin storsill innan vi gick å la oss. Å ja drömde att det kom en änking å bjöd mej vattle --- det var liksom på en marknad å ja vart gift med en änking också sen."

Dymmelveckan:

Grå månda

Vite tisda

Dymmelonsda

Skärtorsda

Långfreda

Steckete lörda (steckete = kort)

Dymmelsonsdan satte de "påskaklöva" på varandra: klövar efter djur eller pappersstrutar.

Den som gick sist ut från gården, när begravningståget gick till kyrkan, skulle först dö.

Det var en man som dog på Sommen juldan, när han gick ifrån kyrkan å så en tid efteråt, sen han blivit begraven, var det en svärson till honom som gick ensam ute å rätt som det var gick svärfadern bredvid honom. När han så kom hem såg hustrun att det var något med honom å hon sa åt honom "Hur är det med dej ? "Men han sa inget åt henne. Men nästa dag gick han till prästen å talade om vad svärfadern sagt. Det var förstås något som han ville ha uppdagat för han skulle få ro i graven.

sid 282

ACC. N:o M. 1950.....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

sid 282

"Min gubbe var för Bränne-Frigge en gång, sen Bränne-Frigge vart död. Vi var å tog "skrabber" (kräftor) mellan Ånsta å Ådala en kväll, min gubbe å ja å två av våra pojkar. Å rätt som det var kom kom det som ett skrik från det hållet där Bränne-Frigge vart skjuten. Det var inte som ett människoskrik å inte som nåt djurläte heller. "I tror la ja ä rädder !" skrek gubben min till, för han trodde det var nån som ville skrämma oss."Åja tig du !" sa ja åt honom, för ja hörde allt att det inte var någor mänsko-skrik. Alldeles intill där vi var stod det en gammal lada å rätt som det var, var det ett fasligt väsen omkring den. Det var precis som om en stor häst sprungit runt omkring, sånt oväsen var det. Men vi såg ingenting å gubben -min han trodde likaväl att det var nån som ville skrämma oss. "I tror la. I ska skrämma oss ?" sa han å så gick han runt omkring ladan, men där var ingen. Men då vart han tyst å sen när vi kom hem vart han så hemskt sjuk. Men ja tog en eldgłöd å släppte ner tre gånger mellan skjortan å kroppen på honom å då vart han bättre, men han var sjuk i alla fall. Han blev ordentligt gastkramad, han å de han å det var för han svarade, när vi hörde det där.

"Om en kom ut för några spöken . skulle en fråga va de ville. Det var förståss nåt de ville säga å de kan inte svara förrän en har frågat dom, va de vill."

"Ja ha de en liten syster, som dog å mor hon sörde henne

sid 284

ACC. N:o M. 1950

så dant. Men det skulle hon inte ha gjort för det är synd att sörja såna där små, syndfria barn. Så en natt kände min far en liten kall hand som klappade honom å samma natt såg en syster till mej liksom en vit höna på golvet å hon blev så rädd, så hon skrek till å väckte oss allihop. När min mor fick höra det så förstod hon, att hon sörjde det lilla barnet, så att det inte fick ro i graven å sen grät mor inte mera."

"Mössa å stycke" buro endast gifta kvinnor och läsbarnen, men de senares voro betydligt mindre. Denna sorts huvudbonad borttogs för ett 40-tal år sedan.

"Min mor sa att förr gick kvinnorna till kyrkan i bara särkärmarna, som var långa så de räckte ända ned till handlovarna, när det var så varmt att de kunde."

Kvinnornas helgdagsdräkt bestod av tröja och kjortel i vitt med röda och blå ränder, förkläde i granna färger, ett kläde att knyta över axlarna, ett huvudkläde eller "mössa å stycke."

Var en kista tom skulle locket ligga bredvid, annars "frastade liket kistan."

"Havande kvinnor som dött la de förr alltid barnkläder till i kistan, för barnet föddes fast modern var död. Det var en kvinna, som inte hade fått ro för att inga kläder hade till sitt barn å hon kom hem. Å de fick lov att gå till kyrkogården

sid 285

sid 286

med barnkläder å då fick hon ro."

"I dymmelveckan skulle en inte spinna eller sälja mjölk.
Varför det vet ja inte ."

"Påskafhton kommer påskkärngarna hem å då skjuter de å det
gör de dymmelsonsdan också, när de far iväg till Blåkulla. Min
gubbe han brukade alltid ladda en nyckel å skjuta med."

Förutom "rädda humor" hade ett barn förr femm eller sex
faddrar, av vilka den, som tog av barnet mössan före dopet, kal-
lades "däg-gumor."

Självspillingar fördes ej genom kyrkporten, utan över
rimgmuren. Prästen läste ej över den döde:"Vår Frälsare skall
uppväcka dig på den yttersta dagen." utan "Din Frälsare skall
uppväcka dig på den yttersta dagen" "Dä ä meningen då ä em fu-
ller då ."

"Förr drog de björk tredje lysningsda'n. Då skulle bruden
å brudgummen vara på ett ställe. Ibland tog de så stora björkar,
att de fick lov å köra fram dem å så när de hade dragit fram björ-
björken, så försökte de smita undan så ingen varsnade dem. Men
ofta så gick det ju inte, utan de fick lov att följamed in å
 bli undfagnade.

Ett par, som det lystes för, fick "käpp och krycka" i pre-
sent av vänner och bekanta. De hade ju fått benen avslagna i

Östergötland . Uppf. Carl Tegnérstähl, 1921
Tydrekt.

ACC. NR M. 1950

kyrkan eller ramlat utför predikstolen.

När en man var och anmälde ett barns födelse, sade man, att han var ute och gick med "vita käppen."

"När ett barn skulle bäras till prästen, skulle det hålla ett blad ur en bok-- men Guds ord, förstås-- i ena handen å en vit silverpång i den andra. Det gick ju för dom att hålla bladet å pengen kvar i händerna, för de var svepta så de inte kunde röra händerna."

"På Ribbingshof har de ofta sett en vitklädd dam å hon är så fin, så hon kan blåsa bort."

"I bland kan en få se ""bjärspsy" på stubbar." A 290

"En gumma, som hette Stina-Maja, gick en skärtorsdagsmorron innan solen gått opp å mjölkade lite mjölk i fickan av sin mägs kor. Men han kom på henne, han. Det gjorde hon för hon ville ha musten av korna."

"Skärtorsdan' på morron innan solen gick opp skulle de stå på dyngekasten å kalla på djuren. Å då svarar djuren å sen gå de hem på sommaren."

"I Granstugan bodde för länge sen en gumma som hette Eva å gubben hette Anners. Å den där Eva var en riktig trollkärng. Å "Kasken", han sa att han fick varken mjölk eller smör, om hans kor gick uppåt Granstugan. Då stod de förståss, å luktade

Dubblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 289

>

sid 291

ACC. NR M. 1950

på de andra tjöa, Eva å Annersa, över gärsgårn å de hade förståss gett sina kor nån sorts medicin så de tog kraften "Kaskens."

"När djur fördes till slakt skulle en inte ynka dom, för då fick de svårt för att dö."

Träffade någon inte ledes, här en fot skulle skäras av, hade han ljugit. "Du har ljugit du!"

När ett ben skurits av, slog man till med det avskurna benet på det andra.

"Förr gjorde de alltid kors i degen, innan de börja baka å så sa de:" Jesus, Guds Son, välsignat."

På ömse sidor om hjärtat sitter ett par röda, lite rynkiga flikar, som kallas olydnadsöra, De kastas bort.

Skicka ett barn att hämta "rumpedraget" var ett vanligt skämt vid slakt. (En del slaktare använde verkligen ett redskap, som kallades rumpedrag. Det var en liten kavle med vars tillhjälp han drog huden av djurets svans.)

"Förr fick kattor och hundar aldrig smaka en bit av råmjölkspannkakan, för då blev korna rivna, av rovdjur."

"När en ko kalvat. skulle en aldrig bärain den första mjölken, utan att ha ett förkläde eller ett skynke över krukan."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid. 291

sid 293

eller skogsjungfrun, som de också kallar henne. I handen hade hon som en fin käpp å med den stötte hon på jägaren. Å han vankade å satte sej opp men de sa inte ett ord till varandra. Å han sid 174 han följde med henne ut i skogen. Men när hon gick såg Sven att hon såg ut som ett gammalt ihåligt upprutet träd i bakan.

När jägaren sen kom tillbaka var han alldeles hemskt blek å skälvde i hela kroppen. "När ja fick se dä, vart ja lett åt' et, sa Sven. Så han gick aldrig med honom mera. Men vilt fick de sen, mer än de ville ha. Det samlades tjädertuppar var de var på morron vid dagningen.

"Den där jägaren han söp alldeles förskräckligt. En dag - det var dan före julafhton - var han full å då snäste frun på egendomen -- det var Olstorp i Västra Ryd - honom för att han inte var ute i skogen å skaffade vilt utan gick hemma å söp. "Jaa, ja har inte brått än" sa han åt henne, "för det vilda ja ska skjuta är bara ett stycke på andra sidan Dunkehallar (ej långt från Jönköping)än" Men så om en stehd tog han en torr asplövskvist och satte framför stalldörarna å sen ställde han sej på stallgårn med sin bössa. Å om en liten stund kom en råget framspringande på stallgårn å den sköt han, förståss

Var det någon som ville bli mästerskytt, skulle han ta och gömma nattvardsbrödet och sen "skjuta fläck" på det.

"Det var en kusk ja har hört talas om som hette Israel i Åspihult. Han var en tid kusk på Alhult i Södra Vi. En dag skulle frun resa bort å då frågade kusken om hon ville att de skulle fara över sjön-- det var midsommarafhton-- för han tyckte det var en sådan omväg att fara runt omkring sjön. "Jaa, han får köra vilken väg han vill, sa frun. Å han körde över sjön å det var så vattnet yrde om hjulen på vagnen. Men gick gjorde det, å de kom lyckligt å väl till det stället, de skulle.

Sen flyttade den där kusken till Malma -- det är nu länge sen, det var i Bockarnas tid. Å på Malma dog kusken. Å samma natt som han dog, så slet sej varenda häst i stallen, å sprang ut å när de såg till så sprang alla hästarna på gården med grimskaften slängande om huvudena på dem.

I bland kunde det hänta, att när kusken var uteå körde en tre fyra hästar stod alldelens genomsvetta i stallen. Men hästarna, som han hade för åket, var inte alls svetta, hur han än körde. Då tog han kraften från hästarna som var hemma. Det kunde han."

Skärtorsdagsmorron innan solen gått upp malde förr alla som hade kor malt (eller mäsk) och en sorts blomfrö. Därvid drogs kvarnen "ansyle." Sedan saltades det malda och förvarades i en "stårna" (smalt djupt kar) När sedan korna hade släppts vall fingo de dagligen smaka av det där "ko-slicket" som det kallades. Av det hade mjölkarskorna alltid med sig lite i den